

FALU A FACEBOOKON

Városi vagyok. Falun élek. Ha az életrajzomat fellapozza valaki, mindkét állítás igaznak tűnik. Kézdivásárhelyen születtem és nőttem fel, Kolozsváron voltam egyetemista, Marosvásárhelyen telepedtem le, aztán a kilencvenes évek elején majdnem tíz évig inkább Bukarestben laktam, csak hétvégeken jártam haza. Most pedig már néhány éve a Marosvásárhellyel összenőtt, de falusi jellegét máig megtartó Marosszentkirályon lakunk családosan. Pontosabban a falu fölött, az erdő alatt egy új lakótelepen. Van zöldre festett deszkakerítésünk, kis előkertünk egy orgonabokorral és egy magnóliával, aztán a ház és mögötte a kert: alma-, körte-, szilva-, cseresznye- és meggyfa, aranyeső-, japánbirs- meg jázminbokrok. Tücskök, hangyák, gyíkok, sündisznók, verebek, egy rozsdafarkú család az eresz deszkái közé befészkelődve, egerek is néha. Meg a kutyánk, a mindenek ura. És néhány házzal odébb az erdő. Mégsem élünk falun. Nem azért, mert van ugyan kutyaugatás és tücsökciripelés, de nincsen tehénbögés, lónyeringés, disznóröfögés vagy kakaskukorékolás, nem ettől falu a falu. Hanem mert évek óta nap mint nap ott vagyunk, de egyik-másik szomszédnak még a vezetéknevét sem tudjuk, nemhogy a keresztnevét, köszönni éppen köszönünk egymásnak, semmi több. Műfaluban fekszünk meg kelünk, és ismétlem, nem azért műfalu ez, mert prousti társításaimat nem indíthatja be semmi falusi illat, vaskos gyermekkori trágyaszag például, hanem másvalamiért. Ha lemegyünk a lakótelepről a faluba, kenyeret, ásványvizet, miegymást vásárolni, tényleg falun vagyunk ismét, trágyaszag nyilván ott sincs, de van egyéb. Mindjárt megmagyarázom. Vagy legalábbis megpróbálom.

Egész gyermekkóromban azt hallottam, hogy el kell tűnnie a falu és város közti különbségnek. Ez volt a lépten-nyomon munkás-paraszt szövetséget hirdető kommunista ideológia egyik tagadhatatlanul vonzó célkitűzése. Kézdivásárhelyen villannyal világítottunk természetesen az ötvenes években, míg anyám falujában, Sepsikőröspatakon és az apáméban, Olaszteleken még petróleumlámpa lógott le a mestergerendáról, és viharlámpával mentünk ki este az állatokhoz az istállóba. Ma is emlékszem, nagyanyáméknál négyes lámpacső járt a petróleumlámpába, és ha megerőltetném magam, talán eszembe jutna a lámpabél – piros csíkokkal díszített fehér szóttos gyapjúszalag – száma is, hiszen úgy szalajtottak érte a vegyesboltba,

mint ma, mondjuk, a televízió távirányítójába szükséges apró elemért, ennek is tudni kell a méretét. Szóval miért is ne lett volna kívánatos villanyra cserélni a petróleumlámpát, amelynek szaga ugyancsak elindíthatná a prousti emlékezést? Az akkori irodalom java része is erről szólt, hogy rohamléptekkel közeledik a falu a városhoz, gyötrődik ugyan a paraszt, félti megszokott életmódját, de aztán felismeri, hogy be kell lépnie a termelőszövetkezetbe – a kollektív gazdaságba –, és nadrágos embert kell csinálnia a fiából. Nemcsak a proletkultot hamar magáévá tevő Kovács Györgyöt, de bizony Asztalos Istvánt, Horváth Istvánt, sőt, az elején még a fiatal Sütő Andrást vagy Szabó Gyulát is elragadta ez a városcsináló indulat, regényeikben, elbeszéléseikben sorra győzte meg – vagy győzte le – az új urbánus ideológia a maradi parasztembereket. Részben érthető is volt ez, hatékonyság kérdése, semmi más, hogy lóval vagy traktorral szánt-e a földműves. Csakhogy a városhoz való közeledés nem ennyiből állt, nem technológiai változást jelentett csupán, hanem szemléletváltást is. És ezt nem akarták észrevenni a divatos termelési regények szerzői, miközben az előttük járók egy egészen más faluképet – talán szintén idealizáltat – örökítettek rájuk, akár Kós Károlyra és Sztánára, akár Bartalis Jánosra és Kosályra, akár Tamási Áronra és Farkaslakára gondolunk. Azok a falvak még a belátható, átlátható, megérthető otthon szimbólumai voltak. Ezek pedig éppen az otthon elvesztését jelentették, ravaszul feldíszítve, rózsaszínű mázzal leöntve az ehetetlen jövőt, egy urbánusnak mondott, de tulajdonképpen csak egyenruhás társadalmat. Elsősorban nem is az etnikai identitást fenyegető veszélyre utalok itt, bár Erdélyben ez sem elhanyagolható, hanem általában mindenfajta identitás elvesztésére. Ami ráadásul egy rövid történelmi pillanattig rendkívül csábító ajánlatnak tűnt, mert cserében a teljes egyenlőséget ígérte mindenkinek egy olyan világban, ahol gyermekkorom agresszív kamaszainak felkiáltása ma is ott cseng a fülemben, nagyszünetben az iskolaudvaron, miközben végigszáguldottak a két iskolaépületet összekötő, gesztenyefákkal szegélyezett sétányon, félrelökdösték az ijedt falusi fiúkat: *félre, falusi, / jön a városi*. Hát pokolba ezzel a megalázó hierarchiával, vélhették sokan. Mert az a bizonyos munkás-paraszt szövetség is csak arról szólt, hogy oktatja a munkás a parasztot, segít neki maradi trágyszagából egy illatosabb vidékre kilábalni. Hol volt már a Varjúvár révén erődítménnyé avanzsált Sztána, hol volt Kosály, hol volt a román csendőrökön is felülkerekedő Ábel, hol volt az Áprilyt sajtval kínáló román pásztor? Villanyfény ragyogta be az arcunkat, de a szemünket is elvakította sokáig, ezt sem ártana beismerni. Városi – kisvárosi – gyerek voltam, és ha lehetett, habo-

zás nélkül a bolti kenyeret választottam a házikenyér helyett annak idején, ma pedig jóízűen hümmögök, amikor egyszer-másszor verthéjú falusi kenyér kerül az asztalunkra. Hiába, ez a Proust! A kenyérillat is, igen, és a sült szalonna, a hagyma, a túrós puliszka. Csupa tradicionális kelléke az emlékezésnek. De kellékek csupán.

Máshol van a lényeg. Jött a kommunizmus újabb korszaka. Amikor már nem a falu és város közti különbséget kellett eltüntetni, hanem magát a falut. Ez volt az úgynevezett falurombolás, amelynek szintén voltak etnikai vonatkozásai is, hiszen míg az erdélyi városok nagyobb része már vegyes lakosságú volt, számos falu gyakorlatilag egyszínű maradt nyelvében, hagyományában. De egyáltalán igaz-e ez a falurombolási politika, vagy csak afféle mítoszi túlzás, az erőltetett urbanizációval is megnyomorított társadalom rémképe? Igaz bizony! A nyolcvanas évek végén kaptunk egy listát az egyik barátom feleségétől, aki a Maros megyei áramszolgáltató vállalatnál dolgozott. Azok az eldugott falvak szerepeltek ezen a listán, amelyekben a következő öt esztendőben – akkoriban mindent az ötéves terveknek rendeltek alá – meg fogják szüntetni a villanyáram szolgáltatását, vagyis halálra ítélték őket. Kijuttattuk ezt a listát is külföldre, mint még sok más adatot, mindennapos rémségeket. Micsoda képtelenség, micsoda cinizmus, a fejlődésnek micsoda keserves paródiája, attól kezdve, hogy sepsikőröspataki és olasztelki rokonaim leakasztották a petróleumlámpát a mesztergerendákról, anyám bátyja, Lajos bácsi félredobta a recsegő telepes rádiót, és elindultak mindannyian a szocializmus villanyfényes – később: neonfényes – csúcsai felé, egészen addig, hogy két-három évtized múlva sorra kikapcsolják a villanyt a falvakból, mert mondanom sem kell, itt-ott már meg is valósult a terv, nem csak papíron létezett. Ilyen volt a történelem a mi tájainkon, semmi nem maradt a helyén túl sok ideig, sem a remény, sem a jog, sem a tulajdon. A szobrokról nem is beszélve.

De nem sokrétű történelmünket akarom most megírni, hanem a lerombolt falut, amely lényegesen különbözik a nagy tehetségű monstrum, Szabó Dezső *elsodort falujától*, de a végeredmény mégis hasonlít. Nem is azt a valóságos, piros cserepes falut idézem, amely József Attila szerint úgy gőzölög, „*mint egy tányér krumplipaprikás*”, hanem ami ennél ezerszer, milliószor fontosabb: a tűnőfélben lévő, de más formában mégis újra megjelenő „falusi” mivoltunkat. A szemléletet. Mert számomra végül is nem a tehénpásztor hajnali kürtje, nem is a száradó széna illata a falu, hanem: az emberi kapcsolatok összessége. Nekem a falu az untig ismételt gyermekkori közhely, hogy ott köszönni kell mindenkinek, és vissza is köszönnek ne-

ked, mert gyakorlatilag mindenki mindenkit ismer. Az az emberi közösség, amelyben bármikor kölcsönkérhetsz egy pohárka ecetet, egy kanál zsírt, egy fazék krumplit, egy kötény kukoricát vagy egy rántásra való lisztet a szomszédasszonytól. Ahol tudni lehet – és tudni kell –, hogy ki halt meg, ki született, ki ment férjhez, ki nősült meg, ki utazott el, és ki érkezett haza. Ahol nemzedékről nemzedékre örökítik a hálát, de a haragot is. „Az ucca és föld fia vagyok”, mondja ugyancsak József Attila, és ezt a költői munkás-paraszt szövetséget készséggel elfogadom én is, mert nosztalgiám van egy olyan világ után, ahol „gyárfüst ölelt át lombos földszagot” – megint Proust, megint másképpen, megint vaskosan földszag –, de mégsem a földközelség ebben a lényeg, hanem az emberközelség. Nem az a kérdés, hogy az aszfalt alól kilátszik-e a föld meztelen húsa, az egykor termő barázda, hanem hogy tudunk-e, tudok-e úgy a másik emberről, mint hajdanában tudtak egymásról falun, olyan természetesen, olyan nyíltan, de mégis szemérmesen. Hány emberből állhat egy ilyen igazi falu? Ötszázból? Ezerből? Kétezerből? Nem túl sokból. Körülbelül annyiból, ahány arcot még meg lehet jegyezni, ráismerünk bármilyen körülményben, nevén tudjuk szólítani a másikat, és számon tarthatjuk a hibáit és erényeit. Nem hiszek abban az együgyű globalizációban, amelyet egyébként nagy tudományú emberek is propagálnak, és amely valamilyen világméretű faluként mutatja glóbuszunkat a jövőben. Pedig számos jele van ennek: egy óra alatt jutunk el oda, ahova őseink egy hét alatt, és egy nap elegendő elérni a bolygó legtávolabbi pontját is. Minden okunk meglenne ahhoz, hogy egy hét-nyolc milliárdos falu lakóiként gondoljunk az eljövendő emberiségre, amelyet ma még mindenféle konfliktusok szaggatnak ezerfelé. Jó lenne, ha megszűnnének ezek a konfliktusok. De a falu utáni vágyódásunk nem fog megszűnni, mert az nem másról szól, mint magáról az átláthatóságról, az otthonosságról. Ezt az otthonosságot még az ultracivilizált, minden széppel, jóval felszerelt metropolisok sem adhatják meg nekünk. Viszont ott kel életre mégis a falu, ahol nem is gondolnánk, például a modern kommunikációban. Mi egyéb lenne a Facebook, ha nem ez: virtuális falu, ahol fényképeket mutogatunk egymásnak, beszámolunk utazásainkról, eldicsekszünk eredményeinkkel, el-sírjuk bánatunkat? Még a számok is egyeznek, tudniillik, hogy általában hány embert ismerhetünk meg a Facebookon. Ostobaság volt Ceaușescu falurombolási terve. A falut nem lehet lerombolni, vagy ha igen, úgyis feltámad. Visszajön az éterből, és attól kezdve ismét köszönünk egymásnak egy virtuális világban. Hogyha nem ülhetünk ki a ház elé, kiülünk a képernyő elé, és pletykálunk a végtelenségig. Aztán ha lefekvéskor mégis lezárjuk a gépet, már-már felsóhajtunk elégedetten: ez a mi falunk!